

KOMPETENCJE DZIECKA ROZPOCZYNAJĄCEGO EDUKACJĘ SZKOLNĄ

Leon Kaczmarek definiuje język i mowę następująco:

"Język to dwuklasowy system, na który składają się z jednej strony: symbole, fonemy, morfemy oraz z drugiej strony: układ zasad gramatycznych. Język utrwalony jest w pamięci członków danej wspólnoty oraz we wszystkich rodzajach tekstu.

Mówienie to budowanie tekstu, jak budowaniem jest pisanie, sygnalizowanie, a nawet myślenie, czyli organizowanie w obszarach myślowych informacji."

Mowa jest najbardziej złożona spośród wyższych czynności nerwowych, a uczenie się jej jest procesem bardzo skomplikowanym. Aby świadomie oraz odpowiedzialnie w nim uczestniczyć należy znać etapy kształtowania się mowy. Leon Kaczmarek dokonał następującej klasyfikacji:

- 0. Etap przygotowawczy** (3- 9 miesiąc życia płodowego).
- 1. Okres melodii** (0 – 1 rok życia), głużenie i gaworzenie.
- 2. Etap wyrazu** (sygnału jednoklasowego), trwa od 1 – roku życia, pojawiają się pierwsze słowa.
- 3. Okres zdania** (sygnału dwuklasowego), to 2 – 3 rok życia dziecka.
- 4. Okres swoistej mowy dziecięcej** przypadający na czas od 3 – 7 roku życia.

Zasób słownictwa u prawidłowo rozwijających się dzieci przedstawia się następująco:

- roczne dziecko wypowiada około 6 słów;
- 2-latek około 400;
- 3-latek 1000 słów;
- 5-latek około 2000;
- 6-latek od 3000 do 4500 słów.

Dla pojawienia się mowy u maluszka muszą być spełnione następujące warunki:

- właściwa budowa anatomiczna i prawidłowe funkcjonowanie centralnego układu nerwowego (ośrodku mowy), narządów zmysłu oraz aparatu mownego;
- prawidłowy rozwój psychoruchowy dziecka;
- właściwa stymulacja mową ze strony otoczenia społecznego;
- prawidłowo wykształcone funkcje oddychania, połykania oraz rozgryzania i żucia pokarmów.

Jeśli wszystkie wymienione warunki są spełnione, to dziecko przejawia aktywność słowną w zakresie adekwatnym do jego temperamentu, zaangażowania się w kontakt społeczny, sytuację, w której się znajduje i przyswojonych wzorców zachowań społecznych.

Rozwój mowy nie u wszystkich dzieci przebiega jednakowo. Stopień rozwoju kompetencji językowych i komunikacyjnych zależy od różnych czynników, do najważniejszych należą:

- psychofizyczny rozwój dziecka;
- wpływ środowiska na rozwój mowy;
- zdolności pedagogiczne rodziców.

Opóźnienia w pojawianiu się poszczególnych stadiów rozwoju werbalnego nie powinny przekraczać 6 miesięcy, jeżeli któryś etap mowy opóźnia się, konieczna jest konsultacja logopedyczna, psychologiczna, medyczna np: pediatryczna, laryngologiczna, neurologiczna, ortodontyczna.

W kształtowaniu u dzieci gotowości do nauki czytania i pisania ważną rolę odgrywa percepcja słuchowa do której należą:

- prawidłowy słuch fizjologiczny;
- wykształcony słuch fonematyczny;
- właściwie funkcjonująca pamięć słuchowo – werbalna;
- umiejętność kojarzenia wzorców słuchowych wyrazów (słów) z odpowiednimi desygnatami lub pojęciami;
- rozumienie związków logiczno – gramatycznych w zdaniu;
- właściwe stosowanie form gramatycznych, czasów, trybów itp.

Słuch fonematyczny, jak wyjaśnia Irena Styczek wywodzi się od terminu fonem (głoska) i odpowiada za dokonywanie analizy oraz syntezy głoskowej, sylabowej wyrazów. Umożliwia także różnicowanie struktury fonemowej wyrazów, wyodrębniania głosek w słowach. Poza identyfikacją usłyszanych dźwięków mowy, nieodłącznym składnikiem tego procesu jest utrzymywanie w pamięci kilku, a nawet kilkunastu słów połączonych w związki logiczno – gramatyczne, a następnie powiązanie ich z określonymi znaczeniami. Za tę umiejętność odpowiada pamięć słuchowo – werbalna. W przypadku wystąpienia zaburzeń słuchu fonematycznego zauważalne są deficyty w zakresie różnicowania głosek np. pod względem dźwięczności, stopnia zbliżenia narządów mownych, miejsca artykulacji, pojawiają się problemy z rozumieniem komunikatów słownych. Zaburzenie to stanowi jedno ze źródeł trudności dziecka w nauce czytania i pisania.

Podsumowując:

Dziecko rozpoczynające naukę w szkole podstawowej powinno:

- posiadać wykształconą percepcję słuchową (słuch fonematyczny);
- poprawnie mówić pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym oraz składniowym;
- posługiwać się zdaniami we wszystkich trybach;
- samodzielnie wymyślać słowa rozpoczynające się na daną głoskę, sylabę;
- układać logicznie historyjki obrazkowe oraz opowiadać;
- uważnie słuchać i pytać o niezrozumiałe fakty;
- mówić płynnie, dostosowując ton głosu do sytuacji;
- rozumieć sens poleceń, pytań, kierowanych komunikatów słownych;
- interesować się książkami, czytaniem i pisaniem;
- słuchać opowiadań, baśni i rozmawiać na ich temat;
- posiadać podstawowe wiadomości społeczno – przyrodnicze;
- umieć odnajdywać różnice i podobieństwa oraz klasyfikować przedmioty pod względem wielkości, kształtu, ciężaru, koloru, funkcji użytkowej;

- mieć wykształcone umiejętności grafomotoryczne, czyli właściwie trzymać przybory do malowania, pisania, wycinania, prawidłowo kreślić linie koliste, pionowe oraz poziome;
- określać właściwie stronność u siebie, w przestrzeni u osoby naprzeciw;
- wykonywać podstawowe działania matematyczne (dodawanie, odejmowanie) na przedmiotach, na palcach itp.;
- znać podstawowe figury geometryczne, nazwy kolorów;
- mieć dobrze rozwiniętą spostrzegawczość oraz pamięć wzrokową;

Opracowała
mgr Janina Gremza – Kosiarska
neurologopeda

Literatura:

Grażyna Jastrzębowska- "Dyslalia", Logopedia tom I.

Irena Styczek - " Badanie i kształtowanie słuchu fonematycznego".

Leon Kaczmarek - " Kształtowanie się mowy dziecka".

Leon Kaczmarek -" Mowa - jej kształtowanie się, zaburzenia i korekcja".

Bronisław Roślowski - "Słuch fonemowy i fonetyczny".

Elżbieta Szelaż , Aneta Szymaszek -"Test do badania słuchu fonematycznego u dzieci i dorosłych".